

Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED, 2022; 18 (2), 1-18.

DİLLER ÖTESİLİK KURAMI: DİLE YENİ BİR BAKIŞ

Translanguaging Theory: A New Perspective on Language

Hülya MISIR¹, Yasemin ERDOĞAN-ÖZTÜRK²

Kapadokya Üniversitesi, Karabük Üniversitesi

ORCID ID: 0000-0003-4103-682X, 0000-0001-5033-0436

Öz: Bu makalede çok dillilik, dil ve kültür etkileşimi, globalleşme ekseninde yeni dil pratikleri gibi konulara dair güncel toplumdilbilim yaklaşımı olan diller ötesilik (translanguaging) ele alınacaktır. Diller ötesilik kuramından hareketle mevcut dil görüşlerinin ve sabit bir ulusal dil rejiminin sürdürülebilirliğini kuramsal olarak sorunsallaştıracak ve dilin kavramsallaştırılması noktasında bireylerin dil repertuvarlarından yola çıkacağız. Bunun ötesinde diller ötesilik ve Türkiye’de var olan dil pratiklerine ilişkin 21. yüzyıl gerçekliklerini yansıtan örnekler içeren bir kavramsal

¹ Kapadokya Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, hulyamsr@gmail.com

² Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, yaseminerdogan@karabuk.edu.tr

Makale gönderim tarihi: 1 Aralık 2021; Kabul tarihi: 31 Mayıs 2022

Makale künye bilgisi: Mısır, H. & Erdoğan-Öztürk, Y. (2022). Diller ötesilik kuramı: Dile yeni bir bakış. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi* 18(2), 1-18.

tartışma sunmayı hedeflemektedir. Bu örneklerde dijital mekanlara odaklanarak Türkçe konuşucularının dijital mekanlardaki dil pratiklerinin sosyo-kültürel işlevlerine kısaca değineceğiz. Böylece Türkiye’de diller ötesilik pratiklerinin hangi biçimlerde formüle edildiğine, diller ötesilik fenomeninin hangi sosyo-kültürel işlevleri gerçekleştirdiğine, özellikle Türkçe ile lingua franca İngilizce’nin nasıl etkileşim kurduğuna dikkat çekmiş olacağız. Lingua franca İngilizce ile ulus dili Türkçe’nin etkileşimi çerçevesinde diller ötesilik fenomenini tartışmanın Türkiye’de dilbilim alanında ve diğer disiplinlerde bugüne dek ihmal edilmiş ve yeterince araştırılmamış bir konuya katkıda bulunacağı kanısındayız.

Anahtar Kelimeler: *Diller ötesilik, Dil repertuarları, Dijital mekan, Toplumdilbilim, Türkçe, Lingua franca*

Abstract: In this article, we discuss translanguaging as a current sociolinguistics approach to language relating to the matters of multilingualism, language and culture interaction, and new language practices on the axis of globalization. With translanguaging, we theoretically problematize the sustainability of existing linguistic views and a stable national language regime, resorting to individuals' language repertoires in our conceptualization of language. Furthermore, we aim to provide examples of translanguaging practices in Turkey that reflect the realities of the 21st century. The examples briefly address the socio-cultural functions of Turkish speakers' language practices in social media, highlighting the context of digital spaces. Thus, we engage in the questions of how translanguaging practices in Turkey are formulated, what socio-cultural functions these practices perform, and how the Turkish language and English as a lingua franca interact. The interaction of English as a lingua franca and Turkish as a national language is recontextualized to investigate a neglected and understudied subject in linguistics and other disciplines in Turkey.

Key Words: *Translanguaging, Linguistic repertoire, Digital space, Sociolinguistics, Turkish, Lingua franca*

1.GİRİŞ: DİLLER ÖTESİLİĞİN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI

Yaşadığımız dönemin toplumsal, kültürel ve dilsel pratikleri özellikle küreselleşme, mobilizasyon ve teknolojinin gelişimi gibi sosyo-ekonomik dinamiklerden doğrudan etkilenerek, tahmin edilemez biçimlerde ve içinde bulunduğumuz yüzyılın heterojenliğini yansıtacak

şekilde dönüşmektedir. Bu dönüşümün özellikle dilsel göstergeleri son derece çarpıcı ve dikkat çekicidir. Toplum ve bireyler coğrafi ve ulusal sınırları aşan akışkan metinler ve sözlü dil pratikleri üretirler. Karşımıza çıkan bu yeni dil pratikleri, dilin geleneksel tanım ve terimlerini de sorgulamaya açmış, konuşucuların anlam üretmek ve iletmek için kullandıkları çok-dilli, çok-göstergeli ve çok-modlu kaynakların tamamından aynı anda faydalandıklarını göstermiştir. Bu tür yenilikçi dil pratiklerini incelemek için de yeni bir kuramsal ve analitik çerçeveye ihtiyaç duyulmuş ve içinde yaşadığımız yüzyılın ve kullandığımız dil pratiklerinin gerçekliklerini daha net bir biçimde yansıtan bir yaklaşım ihtiyacı doğmuştur. Farklı dillerin birbiri ile etkileşimi; esnek ve yaratıcı biçimlerde, birbirleri ile eşzamanlı olarak aynı konuşucu tarafından kullanılmaları; coğrafyaları aşan ve bireylerin dinamik dil repertuarlarından beslenen yeni dilsel formlar ve yeni sosyo-kültürel işlevler üretmeleri diller ötesilik (translanguaging) kavramı ile tanımlanmaktadır.

Diller ötesiliğinin ortaya çıkması Cen Williams'ın (1994) çift dilli eğitim bağlamında öğrenme ve öğretme uygulamaları üzerine yaptığı tez çalışmasına dayanır. Galli bir eğitmen olan Williams trawsieithu terimini (İngilizce'ye translanguaging olarak çevrildi) ilk olarak kullandığında Galce ve İngilizce konuşan çift dilli öğrencilerin bilgiyi yapılandırmak üzere bu iki dili değişimli olarak kullanma pratiğine işaret etmiştir. Özellikle çok dilli ve çok etnik kökenli sınıf ortamında öğretme ve öğrenmenin iki dilin planlı ve sistematik kullanımıyla geliştirilmesine vurgu yapılmıştır. Ancak Garcia (2007, 2009) terimin kapsamını genişleterek dilbilimsel kaynakların sınıf bağlamının ötesinde gündelik hayat pratiklerinde de esnek kullanımından söz etmektedir. Diller ötesilik, en genel tanımıyla, çok dilli konuşmacıların dil repertuarlarını entegre bir iletişim sistemi olarak kullanma sürecidir. (Canagarajah, 2011, s. 401). İki dilli veya çok dilli kişileri tarafından dil kaynaklarının dünyayı anlama/anlamlandırma amacıyla esnek biçimlerde kullanımını ifade eder (Creese ve Blackledge, 2015, s. 26). Diller ötesiliği çoğul dil repertuarına sahip bireylerin dil performanslarını önceleyen bir sosyo-dilbilimsel ve psiko-dilbilimsel bir kuram olarak nitelendirmek mümkündür (Vogel ve Garcia, 2017, s. 2). Kuramın en belirgin özelliği, bireyin iki adlandırılmış dili kullanımına dair, toplumun görüş ve etiketleri (dış perspektif) ile bireyin dil özelliklerini gerçek hayatta kullanımı (iç perspektif) arasında bir ayırım yapmasıdır (Vogel ve Garcia, 2017, s. 5).

“Birinci dil”, “ikinci dil”, “anadil konuşucuları” gibi geleneksel kavramlar; saf ve statik “dil”; “Fransızca”, “İspanyolca”, “Hintçe” gibi adlandırılmış diller, toplumun dil pratiklerini tarif etmek için kullandığı yaygın terimlerdir. Ancak, diller ötesilik, bunların dilsel gerçekler değil sosyal yapılar olduğunu vurgular (Vogel ve Garcia, 2017, s. 5). Diller ötesilik kuramında, konuşmacı dil repertuarının tamamını, adlandırılmış dillerin (ulus veya devlet dilleri) sosyo-politik olarak tanımlanan sınırlarına uymadan kullanabilir (Otheguy vd., 2015, s. 281). Diller ötesi pratikler, konuşucularının çoklu anlam yaratma sistemlerini, öznelliklerini ve kimliklerini yansıtır. Esasen eğitim bağlamında ortaya çıkan kuram, dil öğrenen kimliklerinin yeniden inşası üzerinde görüşler sunmaktadır. Diller ötesilik yaklaşımı özellikle ABD, İngiltere ya da Avustralya gibi çok kültürlü bağlamlarda İngilizcenin ek dil olarak öğretilmesi (English as an Additional Language-EAL) pedagojilerinde yapıcı bir potansiyele sahiptir (bkz. Li, 2018b). Tek dilde eğitim idealleştirilmiş bir norm olsa da EAL sınıflarında İngilizce ve öğrencilerin bildiği diğer diller kaçınılmaz olarak etkileşimdedir. Bu yaklaşımda, çok dilli bağlamlarda tek dilli eğitim yaklaşımının sürdürülebilirliği tartışmalıdır. Küresel ve uluslar aşırı gelişmeler doğrultusunda, özellikle göç kaynaklı çok dilli eğitim bağlamlarında öğrencilerin ihtiyaçlarına yanıt verebilen sınıf içi uygulamalar tek dilde eğitim modelinin esnekleşmesine sebep olmuştur. Bu doğrultuda diller ötesilik kuramı bu sınıflardaki öğrenci davranışlarını gerçekçi bir yaklaşımla açıklarken öğrencilerin tüm dil kimliklerini etkin hale getiren yaklaşımlar önerir.

Diller ötesilik, yukarıda da belirtildiği gibi dil repertuarı ve adlandırılmış dil kavramları ile doğrudan ilişkilidir. Bu iki kavramın, diller ötesiliğin temelini oluşturduğu söylenebilir. Bu sebeple, diller ötesiliğin kavramsal çerçevesi repertuar ve adlandırılmış dil terimleri ile olan ilişkisine referansla detaylı olarak tartışılmalıdır. Sonuç olarak buraya kadar yapılan tanımlamalara bakıldığında “translanguaging” teriminin dillerin ötesinde bir alana işaret ettiği söylenebilir. Buradan yola çıkarak bu makalede translanguaging, diller ötesilik olarak karşılık bulacaktır. Henüz Türkçe alan yazında yeni beliren dil alışımı gibi çevirilerin “translanguaging” kavramını sosyal, kültürel, tarihsel ve politik bağlamları dışarda bırakan bir anlama indirgeyeceği kanısındayız. Çünkü translanguaging basit bir kod karışımı ya da alışımından daha fazlasıdır. Bu tür bir çeviri, trans-(across, beyond) eki ile vurgulanmak istenen, ulus ötesi (transnational) gibi çevirilerde de kullanılan, alışılabilen kabul görmüş veya kurulu bir düzenin (örneğin bir ülke veya ulus) ötesinde yeni bir kavramı ve bakış

açısını ifade etme halini ıskalamaktadır. İki dillilik (bilingualism), çok dillilik (multilingualism), kod değiştirme (code-switching) ve kod karıştırma (code-mixing) gibi kavramların diller diller ötesilik kavramından farkı iki ya da daha çok dil sisteminin özerk çalışmasına ve bu diller arasındaki doğrusal ve etkileşimsiz düzeneklere işaret etmesidir. Bu görüş geleneksel olarak “paralel tek dilliliklerin” varlığından bahsetmektedir (Garcia ve Li, 2014, s. 46). Öte yandan diller ötesilik küresel ve yerel toplumdilbilim bağlamında dinamik mobil kaynaklardan, sadece eklemeli olarak çalışmayan ve iki (ya da daha fazla) ayrı dile ait toplumsal olarak inşa edilmiş özelliklere sahip tek bir dil repertuarından söz etmektedir. Bu makalede kuramın kendini kurduğu yerin adlandırılmış dil sistemlerinin ötesinde yeni bir pratiğe, kavrama ve toplumsal yaklaşıma işaret etmesi olduğunu ve bu kavramın globalleşme ile doğrudan ilişkisinin en doğru ifade edildiği çevirinin diller ötesilik olduğunu savunmaktayız. Bu sayede diller ötesilik fenomeninin tüm toplumsal imalarını kapsayan bir terim ile yola çıkmayı hedeflemekteyiz.

2. DİLLER ÖTESİLİK VE ADLANDIRILMIŞ DİLLER İLE İLİŞKİSİ

Diller ötesilik kavramının en önemli boyutlarından biri, konuşmacının sahip olduğu dil kaynaklarını, ulus ve devlet normları ile belirlenen adlandırılmış dillerin sosyal ve politik olarak tanımlanmış sınırlarına dikkatle bağlı kalmadan kullanmasıdır (Otheguy vd., 2015, s. 283). Diğer bir deyişle, diller ötesilik adlandırılmış dillere dair kavram ve kuramları sorunsallaştırarak, bu dillerin ötesinde konumlanır ve kavramsallaşır (Otheguy vd., 2015, s. 286; Li, 2018a, s. 19). Adlandırılmış diller (örn. Türkçe, İngilizce, Almanca vs.), en genel tanımıyla, konuşmacılarının sosyal, politik veya etnik bağlılıklarıyla belirlenmiş, birbirinden tamamen ayrı olduğu düşünülen dil sistemleridir.

Otheguy vd. (2015, s. 281) diller ötesilik kuramını tam manasıyla anlayabilmek için adlandırılmış dillerin dilbilimsel olmanın ötesinde sosyal inşalar olarak kurulduğunu hatırlatır. Diller ötesilik ve adlandırılmış diller arasındaki ilişkide altı çizilmesi gereken nokta, adlandırılmış bir dilin dilbilimsel olarak tanımlanamaması, yani dilbilgisel (sözcüksel veya yapısal) terimlerle anlaşılması gerektiğidir. Buna göre, adlandırılmış bir dil dilbilimsel olarak tanımlanamadığından, dilsel bir nesne olarak da görülemez. Avrupa kolonyalizminin ve ulus-devletlerin icadı olarak dilleri ayrı sistemler

olarak kurma ve adlandırma pratikleri (Makoni ve Pennycook, 2007, s. 3) dilbilimsel bir çabadan ziyade, belirli bir kültürel kimliği paylaşan bireylerin idiyolektleri ile (bireysel dil kullanımı) oluşan bir toplumsal inşa olarak kabul edilir. Bu bağlamda, isim verilmiş bir dil, konuşmacılarının sosyal, politik veya etnik bağlılıkları ile tanımlanır. Sosyal bir inşa olarak dilleri isimlendirme pratiği, normatif bir tek dillilik anlayışını ve diller arasında hiyerarşilerin (egemen dil, azınlık dilleri) ortaya çıkması gibi önemli toplumsal çıkarımları da içerir (Garcia, 2009, s. 76).

Diller ötesilik kuramında, dillerin toplumsal bir nesne olarak inşa edildiği argümanı, merkezi bir öneme ve içerimlere sahiptir (Turner ve Lin, 2017, s. 424). Diller ötesilik kuramı, dillerin sosyal olarak icat ve inşa edildiğini önererek bu inşayı yapı bozuma uğratmayı amaçlar. Sosyal olarak yapılandırılmış dil hiyerarşilerinin ve norm kabul edilen tek dilliliğin sınırlarını aşma çabası güder. Bu aşamada adlandırılmış diller kanısının ötesine giderek dil repertuarları kavramından söz etmek gerekir.

3. DİLLER ÖTESİLİK VE DİL REPERTUVARI

Diller ötesilik, yukarıda detaylı bir şekilde açıklanan ayrı dil sistemleri argümanına karşı çıkararak konuşmacıların tek bir sistemden yararlandığı düşüncesine dayanır (Creese ve Blackledge, 2010, s. 106). Bu bütüncül anlayış, dilin geleneksel tanımlarının dışında, konuşmacıların düşünmek ve düşüncelerini iletmek için kullandıkları çok-dilli, çok-göstergeli (multisemiotic), çok-algılı (multisensory) ve çok-modlu (multimodal) kaynakların tümünü ifade etmektedir (Li, 2018a, s. 20). Bu akışkan, dinamik, diller arasında ve dil değişimleri arasındaki sınırları belirsizleştiren dil pratiklerinin tümü dil repertuarı ismiyle tanımlanmaktadır. O halde, diller ötesilik kavramını toplumsal ve politik olarak belirlenmiş sınırlarla oluşturulan bir sistem yerine, dilin dinamik bir repertuar olarak anlaşılması ve kullanılması biçiminde açıklamak mümkündür (Garcia ve Li, 2018, s. 1). Repertuar kavramı, konuşmacının dilsel ve semiyotik kaynaklarının dillerin statülerinden bağımsız olarak bir bütün şeklinde görülmesi düşüncesinin altını çizer (Busch, 2012, s. 520). Geleneksel dil kavrayışının ötesinde, diller ötesilik konuşmacının dil repertuarını oluşturan diller, diyalektler, kesitler (registers), semiyotik kaynakların bütünü ve herhangi bir dile dahil edilemeyecek çok boyutlu ve kompleks söylemsel pratiklerin üretimi ve kullanılması ile ilgilenir. Bu noktada, diller ötesilik kuramının ayrı sistemler halinde ele alınan

adlandırılmış diller perspektifinin aksine, dil repertuarı perspektifini merkeze aldığı ve bu dil repertuarı dahilinde gerçekleşen her türlü pratiği, adlandırılmış dillerin politik ve toplumsal olarak tanımlanmış sınırların ötesinde konumlandırarak incelediğini bir kez daha ifade etmek gerekir.

Benzer bir biçimde, Blommaert (2010, s. 21) dil pratiklerini araştırmada odak noktasının sabit diller yerine sabit olmayan, hareketli ve mobilize kaynaklar olması gerektiğini vurgular. Blommaert'a göre, dil repertuarı herhangi bir ulusal mekân formuna veya sabit bir ulusal dil rejimine değil, konuşmacının kendine özgü biyografik rotasına bağlıdır. Bu sebeple diller ötesi yaklaşım ile konuşmacıların dil repertuarlarını kendi kişisel rotaları dahilinde hangi biçimlerde kullandıklarını, bu kullanımlarda ortaya çıkan belirli örüntüleri ve bunların söylemsel ve toplumsal işlevlerini araştırmak dile güncel bir yaklaşım geliştirmek anlamına gelecektir.

Konuşmacıların dilsel pratiklerine dil repertuarı kavramı merkezinde yaklaşmanın önemli avantajları vardır. Öncelikle, diller ötesilik yaşadığımız dönemin gündelik hayat gerçekliklerini çok daha iyi tasvir edebilir ve yansıtabilir (Garcia ve Li, 2014, s. 29). Globalleşme, göç, mobilite, teknoloji gibi farklı faktörlerle ulus-devlet ve konuşma topluluklarının (speech community) sınırlarının hızla belirsizleştiği ve geçişkenleştiği günümüzde, dil pratikleri de birbirinden farklı dilleri farklı yer ve bağlamlarda konuşmanın, diller arasında kod değişiminin (code-switching) ya da belirli dilleri sentezlemenin çok ötesine geçmektedir. Diller ötesilik, farklı geçmişlere ve tarihlere sahip kişiler arasındaki iletişimin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu görünür kılan yeni dil pratiklerine ve anlam üretme süreçlerine işaret eder (Garcia ve Li, 2014, s. 42).

Diller ötesilik kavramının konuşucular tarafından hangi form ve işlevlerle kullanıldığı, özellikle sanal mekanlarda İngilizce ve yerel bir dilin yaratıcı biçimlerde temasına odaklanarak analiz eden önemli toplumdilbilimsel çalışmalar bulunmaktadır. Dovchin, Pennycook ve Sultana'nın (2018) genç yetişkin konuşucuların transglossik pratiklerine odaklanan çalışması bu kapsamdaki araştırmalara iyi bir örnek oluşturur. Dovchin vd. (2018) Moğolistan ve Bangladeş'te yaşayan genç yetişkinlerin çevrimiçi ve çevrimdışı dil pratiklerini incelemişlerdir. Araştırmada, Asya'nın periferi ülkelerinde yaşayan bu genç yetişkinlerin, popüler kültür, medya ve dil kaynaklarından yaygın olarak yararlandıklarının ve özellikle müzik, sinema, televizyon dizileri gibi popüler kültür elementlerinden bahsederken çoklu dil ve gösterge

modlarına ihtiyaç duyduklarının altı çizilmektedir. Asya periferisinde yapılan etnografik çalışmanın parçası olan bir diğer çalışmada Dovchin (2015, s. 445), Moğolistan'da yaşayan bir grup üniversite öğrencisinin Facebook sayfalarında ürettikleri ve paylaştıkları metinleri inceleyerek diller ötesi pratiklerin sadece farklı dilsel, kültürel ve semiyotik mod veya kaynakları kullanmak anlamına gelmediğini; daha geniş sosyo-kültürel, tarihsel ve ideolojik anlamlarla doğrudan ilişkili olduğunu vurgular. Örneğin, Facebook duvarında Moğolca (Kiril alfabesi ile yazılmış) ve İngilizceyi aynı paylaşımda birleştiren bir öğrenci, bu metni hem otantik dil kullanımını teşvik etmek, hem ulusal kimliği ile duyduğu gururu ifade etmek, hem de dünya ile bağlantı kurmak gibi çoğul amaçlarla ürettiğini ifade etmektedir. Böyle dinamik bir dil kullanımının iki dillilik kuramları ile açıklanamayacağını ifade eden araştırmacılar, çoklu dil kaynaklarının eş zamanlı kullanımının artık iletişim ve dil kullanımında norm olduğunu da ifade eder (Dovchin vd., 2018, s. 2).

Benzer nitelikte araştırmalar diller ötesilik tartışmalarını sürdürürken dijital mekanlara işaret ederler. Dijital mekanlar, konuşucuların dil repertuvarlarını coğrafi, politik ve kültürel sınırların ötesine taşıyarak çok yaratıcı ve yenilikçi biçimde kullanmalarına imkân sağlar ve diller ötesiliğin dönüştürücülük işlevini gözlemlemek için en uygun ortamı yaratırlar. Bu sebeple, dil repertuvarlarının nasıl kullanıldığını ve diller ötesiliğin form, işlev ve anlamını kavrayabilmek için dijital (sosyal) mekanlar üzerinde yoğunlaşmak akılcı olacaktır.

4. DİJİTAL MEKAN VE DİLLER ÖTESİLİK

Çevrimiçi iletişim coğrafyaları aşar, akışkan metinlerin üretimine zemin hazırlar ve bireylerin ve ulusların globalleşen dünyaya katılım veya karşı koyma gerçekliklerini yansıtır. Bu yüzden dijital mekanlar 21. yüzyılın sosyal gerçekliklerinin üretildiği ve yansıtıldığı mekanlar olarak önemli çalışma sahalarıdır. Bu bağlamda Edward Soja'nın (1989, s. 2) Postmodern Coğrafyalar kitabında bahsettiği üçüncü mekân (Thirdspace) kavramına değinmek gereklidir. Soja, mekânı esnekleşmiş, organik ve heterojen yapısıyla tanımlar. Öte yandan Li'nin (2018a, s. 23) diller ötesi mekan (translanguaging space) tasviri Soja'nın mekan tanımıyla ilişkilendirilebilir niteliktedir. Li'ye göre diller ötesi mekân, dil kullanıcılarına daha önce farklı pratiklerle farklı yerlerde ayrıştırılmış olan sosyal mekanları ve dolayısıyla dilsel kodları birleştirme olanağı tanır. Li esnek ve heterojen dil kullanımına işaret

ederken kalıp dışı üretimlerin gerçekliğini göstermeyi hedefler. Bu noktada dijital mekanlarda diller ötesi pratikleri irdelemek için mekân ve diller ötesi mekan kavramlarını tartışmaya dahil etmek gerekir. Dijital mekanlar, dilsel yapıları, bilişsel ve semiyotik sistem ve modları genişletme ve dönüştürme gücüne sahiptir. Bu haliyle dijital mekanlar sözü geçen esnekliğin ve heterojenliğin görünür olduğu devingen ve süregelen alanlardır. Dijital mekanlar çeşitli dilsel ve göstergesel araçlardan beslenir veya bu araçların gelişim ve dönüşümde rol oynar.

Global toplum pratiklerine baktığımızda dijital mekanların yapısalca yaklaşımın temsil ettiği kalıpların aksine kalıp dışı dil pratiklerinin üretilmesinde önemli bir rol oynadığını görürüz. Örneğin sosyal medya etiketi (hashtag, #) ile sosyal problemlerin ulusötesileştirilirken aynı zamanda diller ötesi pratiklerle yerleştirildiğini gözlemleyebiliriz. Bu kimi zaman en az iki dilin/sembolün bir araya geldiği paralel çevirilerle, kimi zaman da var olan formun dönüştürülmesiyle üretilir (#socialdistancing ve #sosyalmesafe). Dünyanın en hızlı büyüyen dili Emoji dili (Li, 2016, s. 5) ise kişinin kendini ifade etmesi, duyguların ve kavramların aktarılmasına aracılık eden görsel olarak zenginleştirilmiş bir diğer araçtır. Kimi dijital mekanlar sosyal medya etiketi ve emoji dışında kişi etiketleri, iş birliği etiketleri, coğrafi etiketler, müzik etiketleme de dahil olmak üzere daha fazla diller ötesi araçlar sunar. Sosyal medya platformları, özellikle geleneksel olmayan, yaratıcı dilsel ve dil dışı unsurlar açısından oldukça zengindir. Buna bağlı olarak dijital mekanlarda üretim yapan kişilerin dilsel, simgesel ve göstergesel araçları giderek genişlemekte ve dönüşmektedir. Bu formları özgürce kullanan dijital üretimin öznesi "geçmişten bugüne sosyal, tarihsel, yerel, söylemsel ve yorumsal öğeler" vasıtasıyla dinamikleşen bu türden sosyal mekanlarda global, glocal ve lokal anlamlar üretmektedir (Dovchin, 2015, s. 442). Bu anlamları gözettiğimizde, dijital mekanlarda iletişimin diller ötesilik kavramı kapsamına almak yerinde olacaktır.

5. AKIŞKANLIK VE ÖRÜNTÜLER

Busch (2012, s. 4) dil pratikleri incelemelerinin yapı, sistem ve düzenlilik kavramlarından uzaklaştığından, bu pratiklerin akışkan ve yaratıcı olduğunu vurgulamanın gerekliliğinden bahseder. Bu bağlamda konuşma repertuarları ve akışkan metinlerden bahsetmemiz oldukça yerindedir. Ancak bu akışkan metin üretiminin dil ekolojisi içinde, yapısal ve sistemsal örüntülere rastlamanın mümkün olmadığını söylemek yanlış olur. Örneğin Blommaert (2006, s. 512) dil

ideolojilerinin ve ideolojik inşaların temeline baktığımızda güç, otorite ve kontrol kavramlarının etkin olduğuna işaret eder. İdeolojik söylemlerle üretilen metinlerde de benzer inşalara rastlamanın mümkün olabileceğini düşünebiliriz. Bunun yanında Bakhtin (1982, s. 270) heteroglossia'nın³ yaşamın her anında ve varlığın özünde olduğunu söylediğinde "tek bir dil" varlığı görüşünü eleştirir. Öte yandan dil repertuvarlarının tarihsel, ideolojik ve biyografik boyutlarda birbirinden tamamen farklı veya ayrık olduğunu söylemek yanıltıcı olabilir. Başka bir deyişle, diller ötesi repertuvarlar iletişim kaynaklarıdır ve diller ötesi mekanlarda kullanılırken farklı bireylerin pratiklerinde ya da farklı coğrafyalarda üretilen kaynakların benzer şekilde inşa edilmesi ve işlenmesi mümkün olabilir. Bu ifadeyle normatif kategorilere ya da homojenleşmeye değil, söylemsel olarak dağınık gibi görünen diller ötesi pratiklerin sosyal ve bilişsel süreçlerden etkilenip benzer örüntüler gösterebileceğine işaret etmek istiyoruz.

Günümüzde yeni teknolojiler daha akışkan dil metinlerin üretilmesine yol açar (Sebba vd., 2012, s. 18). E-postalar (Hinrichs, 2006, s. 16), çevrimiçi tartışma forumları, bloglar (Montes-Alcalá, 2007, s. 162) ve anlık mesajlaşma (Lam, 2009, s. 378) gibi dijital türler, çok modlu yazılarda diller ötesiliği ön plana çıkarır. Li (2016, s. 7) insanların doğal bir diller ötesilik içgüdüğü ve farklı bilişsel ve göstergebilimsel kaynaklardan yararlanma konusunda doğuştan gelen bir kapasitesi olduğunu söyler. Bu kapasite sayesinde niyetleri yorumladığımızı, anlamlandırdığımızı ve eylemleri buna göre tasarladığımızı ifade eder. Eğer diller ötesilik içgüdüğü ya da doğuştan gelen kapasitenin varlığına inanırsak, dijital mekanlarda üretilen dil, gösterge ve sembollerle iletişimde benzer inşalara rastlamanın olasılığını da gözden kaçırmamalıyız.

6. ÇOK-DİLLİLİK SONRASI SORUNLAR VE DİLLER ÖTESİLİK

Diller ötesiliğinin geleneksel dil anlayışı dışındaki dil repertuarı perspektifinin diğer bir avantajı ise çok-dillilik sonrası problemlere veya açmazlara (post-multilingualism challenges) yeni bir bakış kazandırabilme potansiyelidir. Li (2016, s. 14) çok sayıda farklı dile sahip olmanın (multilingualism) artık birey için ya da bir bütün olarak

³ Bakhtin'in heteroglossia terimi tek bir dil kodu içinde farklı dil değişkelerinin bir arada bulunmasına işaret eder.

toplum için yeterli olmadığını; aksine, birden fazla dilin daha karmaşık biçimlerde iç içe geçtiği, aralarındaki sınırların bulanıklaştığı ciddi çok dillilik sonrası zorluklarla karşı karşıya olduğumuzu ifade eder.

21. yüzyılda çok dillilik fenomeni bir takım önemli gelişmelere kapı açmış, ancak aynı zamanda belirli soruları da beraberinde getirmiştir. Çok dilliliğin küreselleşme, mobilite ve teknolojik gelişmeler dahilinde tüm dünyada sıkça görülmeye başlanması, ulus-devlet sınırları içindeki tek dilli yapı ve politikaların da revize edilmesini sağlamıştır. Bu sayede, birden fazla dil aynı yerde, yan yana var olabilmektedir. Ancak, iki dilli veya çok dilli konuşuculara ilişkin pratik ve politikalar, halen tek dillilik ve dilsel pürizm ideolojileri ekseninde düzenlenmekte; “tek dil” veya “tek seferde sadece tek dil” gibi adlandırılmış dil ideolojilerini devam ettirmektedir (Li, 2016, s. 21). Diğer bir deyişle, dünyanın birçok yerinde, çok dillilik farklı dillerin yan yana var olabilmesi anlamında kabul edilip ilerleme göstermesine rağmen, dillerin birbiri ile etkileşimi, karıştırılması (mixing) ve tek bir repertuvarda aynı anda kullanılmaları hala büyük ölçüde sorunludur (Li, 2018a, s. 14). Örneğin iki dilli eğitim programları, bir dilin diğerini “kirliletmemesi” amacıyla, program dahilindeki dilleri birbirinden ayrı tutmaya özen gösterir (Otheguy vd., 2015, s. 302). Saf dil miti ile beslenen bu perspektifte, dillerin birbirinden ayrı olarak aynı yer ve zamanda varlık gösterebileceği kabul görse dahi, diller arasındaki etkileşim “dil kirliliği” olarak algılanabilir (Li, 2018a, s. 14).

Diller ötesilik kuramı ise çok dillilik sonrası açmazlara, içinde yaşadığımız yüzyılın ve kullandığımız dil pratiklerinin gerçekliklerini daha net bir biçimde yansıtan bir yaklaşım önerir. Çok dilliliğin yarattığı tek dillilik, tek seferde tek dil kullanma gerekliliği, dil kirliliği gibi normatif ideolojilere karşı çıkar. Dillerin yan yana var olmasını önceleyen çok dilliliğin, konuşucuların dil pratiklerini tam anlamıyla kavrayabilmek için eksik bir perspektif sunduğunu söyler. Gözlemlenen dil pratiklerinde anlam üretme süreçlerinin iki ayrı dilden ayrı zamanlarda faydalanarak değil, aksine dillerin ve diğer semiyotik kaynakların eş zamanlı ve birbirinin içinde, kompleks, akışkan ve yaratıcı biçimlerde düzenlendiklerine dikkati çeker. Bu tür dil kullanımlarının esnek ve özgür olması gerektiğini savunur. Bu şekilde, sınırlara bağlı kalmaksızın, dil pratikleri yenilikçi, yaratıcı ve dinamik biçimlerde üretilebilecek ve güncel kişilerarası iletişim ihtiyaçlarına başarılı bir şekilde cevap verebilecektir.

7. TÜRKİYE BAĞLAMINA YAKINDAN BAKIŞ: TÜRKÇE VE İNGİLİZCENİN TEMASI

Kültürel etkileşimin küreselleşme, mobilizasyon, teknoloji gibi faktörlerle her geçen gün biraz daha arttığı ve karmaşıklaştığı günümüzde, bu etkileşimin sosyo-kültürel ve politik etkileri dünyada olduğu gibi doğrudan Türkiye toplumu ve Türkiye’de yaşayan bireyler tarafından da deneyimlenmektedir. Buna bağlı olarak, ülkemizde de toplum ve bireyler eskisinden farklı kültürel ve iletişimsel pratikler üretmektedirler. Bu pratiklerin en somut biçimde gözlemlenebilir olduğu alan ise dil kullanımınıdır. Türkiye’de dil ve iletişimin biçimsel özellikleri, araçları ve işlevleri her geçen gün dönüşmeye devam etmektedir. Globalleşme sonucunda İngilizce’nin *lingua franca* olarak dünya üzerinde yayılımı ve yerel dillerle yan yana kullanımı; göç, eğitim, turizm gibi nedenlerle insanların ülke sınırlarından bağımsız olarak sürekli ve düzenli mobilizasyonu; teknolojinin küresel olarak iletişime imkân sağlaması gibi dinamikler, dillerin de önceden tahmin edilemeyecek şekillerde birbirleri ile etkileşime girmesini, yerel olarak İngilizce ve Türkçe arasında sürekli bir bağlantının kurulmasını sağlamıştır. Şu anda Türkiye, kültürel ve dilsel çeşitlilik ile etkileşimi doğrudan deneyimlemektedir.

Türkiye’nin global pazarla etkileşiminin dil tecrübelerine nasıl yansıdığını gözlemlemek için çeşitli mekanların kritik bir bakışla okunması gerekir. Türkiye’de 1980’den sonra özellikle Amerika ile yakın politik, ekonomik ve ticari ilişkilerin artması, İngilizcenin popüler bir dil haline gelmesini de beraberinde getirmiştir (Atay, 2005. s. 225). Öte yandan, üniversitelerin uluslararasılaştırılması ve kültürel, akademik ve finansal etkileşimlerin artırılması yolunda atılan yabancı dilde eğitim (English-medium instruction, EMI) uygulaması en göze çarpan etkileşim noktaları arasındadır. Doğançay-Aktuna (1998, s. 29) İngilizcenin Türkiye’de günlük hayatta ve Türkçe’de plansızca çeşitli alanlarda etkin hale gelmesiyle Türkiye’nin yabancı dil öğrenmenin ulusal ve bireysel boyutta imkanlarından faydalanmak ile ulus dilini dışarıdan gelecek tehlikelere karşı korumak arasında kırılgan bir noktada kaldığını belirtir. Global etkileşimin doğal getirilerinden biri ulus dilinin ötesine geçerek heterojen dil repertuarlarından faydalanmayı zorunlu kılması ve bu sayede çeşitli alanlarda planlı ve plansız bir dil etkileşiminin kaçınılmaz hale gelmesidir.

İngilizce bugün dünyada ve Türkiye’de akademinin de baskın dili haline gelmiştir. En prestijli uluslararası konferansların, yayınevlerinin, dergilerin ve bilimsel laboratuvarlardaki çokuluslu ekiplerin iletişim

dili olma seviyesine ulaşmış ve dünyada bilimsel etkileşimin tartışmasız *lingua franca*sı olmuştur (Bennett, 2013, s. 169). Akademi oldukça prestijli bir sektördür ve İngilizcenin yüksek statüde mekanlarda baskın bir dil haline geldiğini (Ljosland, 2007, s. 395) ve akademide kurduğu hakimiyet sayesinde akademisyenlerin ve öğrencilerin akademik pratiklerine nüfus ettiğini görürüz. Halliday ve Martin (1993, 84) hızla yaygınlaşan İngilizcenin akademik söylemin gerçeklik ve otorite inşasında kullanılan "modern söylem" haline geldiğine işaret eder. Başka bir deyişle, İngilizcenin epistemolojik öncülüğü ve otoritesi sayesinde, yerel akademik söylemin ötesinde küresel boyutta bir söylem inşa edilmiştir. Son 30 yılda bu durumla ilgili yaklaşımlar ve tutumlar ikiye ayrılmaktadır. Bu durumu İngilizce difüzyon paradigmaları ve dil-ekolojisi üzerinden okuyanlar ve bilim/egitim politikaları üzerinden tartışanlar arasında İngilizceyi tehdit olarak nitelendirenler ve akademide İngilizce ile gelen kazançtan bahsedenler aynı fenomene iki farklı yaklaşım getirmiştir. Bu iki farklı yaklaşım, İngilizcenin akademideki sosyo-politik işlevine dair zıt yaklaşımlara sahip olsalar da ortak noktaları, bu dilin günümüzde global ölçekte akademinin ayrılmaz bir bileşeni olduğu gerçeğini kabul etmeleri ve argümanlarını bu gerçeklik üzerine temellendirmeleridir. İngilizce, günümüzde akademik bilgi üretme ve eğitim-öğretim mekanizmalarının tam merkezinde yer almaktadır. Üstelik, İngilizcenin akademideki yeri ve işlevi, akademik bilgiyi üretme, paylaşma ve bilgiye ulaşma gibi eğitim odaklı pratiklerle de sınırlı kalmayıp, akademinin görece daha az incelenen sosyal ve gündelik hayat pratiklerine de büyük ölçüde yansımıştır. Bu bağlamda, bugün dijital ve reel mekanlarda varlık sürdüren akademik aktörlerin (akademisyenler, öğrenciler) İngilizce ile kurdukları ilişkinin hangi kademelerde ve nasıl şekillendiği konusu gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır. Bu nedenle, akademik aktörlerin de diller ötesi repertuarlarını, pratiklerini ve algılarını incelemek önemlidir.

Dijital mekanlara dönecek olursak, kurumlar ve bireylerin diller ötesi pratiklerle etkileşim halinde olduğunu söylemek gerekir. Örnek vermek gerekirse, bir EMI üniversitesi resmi Twitter hesabının dünya doğa gününde yaptığı paylaşımında Türkçe, İngilizce, emoji dili ve çeşitli etiketlere yer vererek çok modlu ve çok dilli iletişim hedeflemiştir.

(1) %100 EMI Üniversite: Dünya Çevre Günü kutlu olsun.

 #üniversiteninadı #üniversiteniningilizceadı

#DünyaÇevreGünü #WorldEnvironmentDay ve bir doğa videosu
 %100 EMI Olmayan Üniversite: #DünyaÇevreGünü
 #üniversiteninadı ve bir doğa görseli

Global nitelikte bilgi ekonomisinin gündelik pratiklere yansımaları kolaylaştıran çevrimiçi platformlarda kolayca göze çarpan sosyal ve kültürel alımlamalar da diller ötesilik araştırmalarının bir parçası olmalıdır. Örneğin e-spor, oyun sektörü, sağlık ve spor, tekstil ve kozmetik, programlama ve veri mühendisliği alanları, gastronomi, sanat ve reklam sektörü diller ötesiliği gözlemlemek için ilk akla gelen alanlardır. Bu sektörlerin bireysel ve kurumsal boyutlarda özellikle İngilizcenin dünya dili olmasının etkisiyle ulus dilleri olarak nitelendirilen ve saf kalmasına özen gösterilen dillerle olan temasını tanımlamak için diller ötesi pratikleri incelemek hem geçmiş ve günümüzdeki süreçlere hem de dillerin geleceğine ayna tutmak için oldukça önemlidir. Örneğin popüler kültür öğelerinin günlük dile entegre edildiği aşağıdaki örnek, YouTube’da vlog (video blog) paylaşımı yapan ünlü genç bir sosyal medya içerik üreticisinin konuşma örneğidir. Bu örnekte çok bilinen bir Britney Spears şarkısı olan *Oops! I did it again* şarkısına gönderme yapılmış ve popüler kültür kaynakları bu iki genç konuşmacı tarafından eş zamanlı olarak kullanılmıştır. Böylece bu iki genç, seyircilerine dinamik bir sosyal medya kimliği sunabilmişlerdir. Diller ötesi heterojen mekânın bu örnekteki sosyal işlevinin incelenmesi gerekirse saf dil ve kirlilik söylemlerinin ötesinde globalleşme ve kültürel pazar bağlamında irdelenmesi doğru olacaktır.

(2) Vlog

K: ay şu dağınıklığı bir temizleyelim aşkım

E: evet

K: böyle olmaz

oops I >did it again<

E: >did it again<

Bunun yanında, çeşitli diller ötesi araçlar sunan sosyal medya mekanlarına da örnek vermek gerekir. Instagram uygulamasında içerik

üreten bir genç konuşucunun⁴ paylaşımına baktığımızda İngilizce ve Türkçe kodların ve diğer diller ötesi dijital medya araçlarının bir arada kullanıldığını görürüz.

(3) Instagram paylaşımı

you're my lobster 🦞❤️...literally 🤔 (friends izleyenler anladı)

Bu paylaşımında *öteki seslerin* kullanımı (Friends dizisinden alıntı) dikkat çekmektedir. İngilizce kısmın bir popüler kültür ürününe referans olarak üretildiğini görürüz. Dahası bu ifadenin içerdiği sözcüksel kodlar, emojiler ile hem kelime (🦞) hem de söylem seviyesinde (❤️) tekrarlanmıştır. Paylaşımın tamamında yazım kuralları ve noktalama bilinen yapıların dışında kullanılmıştır.

(4) Instagram paylaşımı

Mercedes-Benz bluetooth kulaklığım en sevdiğim yerdeyim
yani arabamda ❤️ @mercedesbenzturkiye #MercedesBenz
Collection #isbirliği

Örnek (4) ise globalleşen kelimelerin (bluetooth), emojilerin ve dijital etiketlerin kullanımını örneklemektedir. Bunun yanında @ ve # etiketleri ile mobil hale gelmiş söylemlerin, yaygın kullanılan İngilizce klavye pratikleriyle yazıya döküldüğünü görürüz. Tüm bu örnekler ulus dillerinin sadece lingua franca ile etkileşmediğini, aynı zamanda dijital mekanlardaki araçların, sosyo-kültürel referansların ve klavye kullanım pratikleri de dahil farklı faktörlerin anlam üretim sürecine katıldığını gösterir. Bu şekilde bir kod açımı globalleşmenin toplumdilbilimsel incelemesi için etkin bir yaklaşım olacaktır. Özellikle dijital mekanlarda diller ötesi pratiklerin incelemesi yaygınlaştıkça bu düzlemde analizler yapan ampirik çalışmaların artacağı öngörülebilir.⁵

⁴ Instagram paylaşımından görsel içerik çıkarılmıştır.

⁵ Dijital ortamlardan alınan iletişim örneklerine diller ötesilik pratiklerini örnekleme amacıyla yer verilmiştir, ancak diller ötesiliğin çevrim içi görünülerinin oluşumu ile ilgili veri temelli çalışmalar mevcut durumu tasvir etmek için oldukça gereklidir.

8. SONUÇ

Bu makale ile toplumdilbilim alanında özellikle uluslararası alan yazında bir kavram, kuram ve pedagojik yaklaşım olarak çokça araştırılan diller ötesilik kavramını Türkçe alan yazında tartışmaya açmak ve kavramsallaştırmak hedeflenmiştir. Bütün bunların da ötesinde diller ötesilik “dil nedir” sorusuna verdiğimiz cevapları temelden değiştiren yeni bir bakış açısı sunmuştur. Diller ötesilik kavramı, Türkiye’de globalleşme, dijitalleşme ve göç faktörlerinin etkisiyle deneyimlenen dil pratiklerini inceleyebilmek için oldukça faydalı bir analitik lens sunmaktadır. Bu türden bir kavramsal yaklaşım, eğitim ve dil politikaları gibi kurumsal tartışmaların yanı sıra gençlik dili veya dijital iletişim pratikleri gibi daha enformel dil pratiklerini de içeren pek çok konuda ciddi bir paradigma dönüşümünü açıklayabilecek niteliktedir. Biz bu metinde İngilizce-Türkçe etkileşiminden yola çıkarak örnekler sunmuş olsak da diller ötesiliğin çeşitli mekanlarda farklı dillerin etkileşimini, farklı repertuvarları, hatta son derece bireyselleştirilmiş pratikleri kapsadığını unutmamak gerekir.

Süper çeşitlilik (*superdiversity*, Vertovec, 2007, s. 1044) çağında farklı dillerin farklı amaçlarla öğrenildiğini söyleyebiliriz. Bu dillerin hepsi dilbilim disiplini çerçevesinde eşittir ve korunmalıdır. Ancak sosyal gerçeklik ve bireylerin çok dillilik gerçekliği farklı olduğu gibi repertuvarlar ve diller ötesi pratikler de farklılaşır. Bu gerçekliği en doğru şekilde temsil etmek ancak kültürel ve coğrafi sınırları aşarak çeşitli öğelerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan yeni dilsel biçimler, işlevler ve anlamları çözümlenmeye çalışarak mümkün olabilir.

Diller ötesilik kavramı, Türkiye bağlamında toplumdilbilimin yanı sıra özellikle eğitimi ve pedagoji alanlarında gelecekte yapılacak araştırmalar için son derece verimli bir kuramsal zemin oluşturabilir. Benzer bir biçimde, eğitim politikaları ve ulusal dil politikalarını dönüştürebilme potansiyeli taşır. Diller ötesilik Türkçeye ek olarak Türkiye’de konuşulan farklı etnik azınlık dillerinin (örn. Kürtçe, Arapça), yeni göç dalgaları sonucunda dilbilimsel manzarada yerini alan göçmen anadillerinin (örn. Arapça, Urduca), küreselleşme ve sosyal medya etkisi ile gündelik hayatta sıkça başvurulan çeşitli yabancı dillerin (örn. İngilizce, Korece) varlığını ve potansiyelini benimseyen gerçekçi bir çerçeve sunmaktadır. Diller ötesiliğin okul eğitiminde ve sınıf içinde kullanımı, Türkiye’nin en güncel gerçekliği olan göçe bakış ve göçmen çocukların formal okul eğitimi için etkili bir pedagojik yaklaşım olarak önerilebilir.

Bu makale ile vurgulamak istediğimiz nokta şöyle özetlenebilir. Repertuvar ve dil pratiklerinin ampirik incelemesinden önce diller ötesiliğin ne olduğu ve geleneksel çok dillilik yaklaşımlarından hangi yönleriyle ayrıştığı anlaşılmalıdır. Bu kavrayışın ardından yeni bir kuramsal dil modeli olan diller ötesilik, dillerin oluşumu, dil evrimi, tehdit altında diller ve dillerin korunması, dil ve kimlik, dil öğrenimi ve dil politikası ve planlaması gibi konulara dair yeni sorulara yön verebilecektir. (Li, 2016, s. 22).

KAYNAKÇA

- Atay, D. (2005). Reflections on the cultural dimension of language teaching. *Language and Intercultural Communication*, 5, 222–236.
- Bakhtin, M. M. (1981). *The dialogic imagination: Four essays*. University of Texas Press.
- Bennett, K. (2013). English as a lingua franca in academia. *The Interpreter and Translator Trainer*, 7(2), 169-193.
- Blommaert, J. (2006). Language ideology. In E. K. Brown (Ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics* (2. baskı, 6. sayı, ss. 510–522). Elsevier.
- Blommaert, J. (2010). *Sociolinguistics of globalization*. Cambridge University Press.
- Busch, B. (2012). The Linguistic repertoire revisited. *Applied Linguistics*, 33(5), 503–523.
- Canagarajah, S. (2011). Codemeshing in academic writing: Identifying Teachable strategies of translanguaging. *The Modern Language Journal*, 95(3), 401-417.
- Creese, A. & Blackledge, A. (2010). Translanguaging in the bilingual classroom: A pedagogy for learning and teaching? *The Modern Language Journal*, 94(1), 103-115.
- Creese, A. & Blackledge, A. (2015). Translanguaging and identity in educational settings. *Annual Review of Applied Linguistics*, 35, 20–35.
- Doğançay-Aktuna, S. (1998). The spread of English in Turkey and its current sociolinguistic profile. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 19(1), 24–39.
- Dovchin, S. (2015). Language, multiple authenticities and social media: The online language practices of university students in Mongolia. *Journal of Sociolinguistics*, 19(4), 437-459.
- Dovchin, S., Pennycook, A., & Sultana, S. (2017). *Popular culture, voice, and linguistic diversity: Young adults on-and offline*. Springer.
- Garcia, O. (2009). *Bilingual education in the 21st century: A global perspective*. Wiley.
- Garcia, O. & Li, W. (2014). *Translanguaging: Language, bilingualism, and education*. Palgrave Macmillan.
- Garcia, O. & Li, W. (2018). Translanguaging. In C. A. Chapelle (Ed.), *The Encyclopedia of Applied Linguistics* (ss. 1-7). John Wiley & Sons Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781405198431.wbeal1488>
- Halliday, M. A. K. & Martin, J. R. (2003). *Writing science: Literacy and discursive power*. Taylor & Francis.
- Hinrichs, L. (2006). *Codeswitching on the Web: English and Jamaican creole in e-mail communication*. John Benjamins Publishing.

- Lam, W. S. E. (2009). Multiliteracies on instant messaging in negotiating local, translocal, and transnational affiliations: A case of an adolescent immigrant. *Reading Research Quarterly*, 44(4), 377-397.
- Li, W. (2016). New Chinglish and the post-multilingualism challenge: translanguaging ELF in China. *Journal of English as a Lingua Franca*, 5(1), 1–25.
- Li, W. (2018a). Translanguaging as a practical theory of language. *Applied Linguistics*, 39(1), 9-30.
- Li, W. (2018b). Translanguaging and co-learning: beyond empowering the learner. *EAL Journal*, 5, 32-33.
- Ljosland, R. (2007). English in Norwegian academia: A step towards diglossia? *World Englishes*, 26(4), 395-410.
- Makoni, S. & Pennycook, A. (2007). *Disinventing and reconstituting languages*. Multilingual Matters.
- Montes-Alcalá, C. (2007). Blogging in Two Languages: Code-Switching in Bilingual Blogs. In J. Holmquist, G. A. Lorenzino, & L. Sayahi (Eds.), *Selected Proceedings of the Third Workshop on Spanish Sociolinguistics* (ss. 162-170). Cascadilla Proceedings Project. www.lingref.com, document #1537.
- Otheguy, R., García, O., & Reid, W. (2015). Clarifying translanguaging and deconstructing named languages: A perspective from linguistics. *Applied Linguistics Review*, 6(3), 281-307.
- Sebba, M., Mahootian, S., & Jonsson, C. (Eds.). (2012). *Language mixing and code-switching in writing: Approaches to mixed-language written discourse*. Routledge.
- Soja, E. W. (1989). *Postmodern geographies: The reassertion of space in critical social theory*. Verso.
- Turner, M. & Lin, A. (2020). Translanguaging and named languages: Productive tension and desire. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 23 (4), 423-433.
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024–1054.
- Vogel S. & Garcia, O. (2017). Translanguaging. *Oxford Research Encyclopedia of Education*. 10.1093/acrefore/9780190264093.013.181